

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Periodizace společnosti z pohledu východisek tvorby koncepce soukromého práva

Jan Hurdík
Zápatí prezentace

Evropská kultura: Jednota a rozdílnosti, konstanty a proměnné

- Evropské právo a EU se odvolává na evropské hodnoty a evropskou kulturu (Preambule LZPEU)
- Současně jsou respektovány odlišnosti národních kultur-právních kultur (tamtéž, dále čl. 22 LZPEU)
- Co je a jakými faktory je utvářena evropská kultura?

Zdroje evropské kultury I

- Základy evropské kultury mají antické kořeny
- Aspekty antické kultury:
  - Antická filosofie
  - Jednotný kulturní prostor
  - Oblasti antické kultury:
    - Římský model vzdělanosti - křesťanské školy
    - Antické poznatky o přírodě - prostř. islámské kultury
    - Římské právo
    - Antická politická teorie a praxe
    - Antické umění
  - Duchovní základ Evropy - křesťanství

Zdroje evropské kultury II

- Filosofické paradigma antické společnosti:
  - Vůdčí role patří těm, kteří věnují individuální schopnosti blahu celku
  - Základní hodnoty: rozum a dobro
  - = Akcent na (rozumného a dobrého) jedince
- Odraz v právu: Jádrem římského chápání lidskosti (humanity) je respektování člověka jako právní osoby (Salmon, 1995, s. 50)

Zdroje evropské kultury III

- **Středověk** - křesťanské hodnoty:
  - Princip svobody (založen na osobním duchovním rozvoji- niterný rozměr svobody)
  - Princip rovnosti (založen na rovnosti před Bohem)
  - Člověk vnímán jako člen vyššího duchovního společenství

- **Novověk** - paradigma univerzální vědy, vycházející z mechaniky/matematiky
  - Hegel: pojetí svobody v sebezdokonalení-emancipaci

Zdroje evropské kultury IV

- **Modernita** (pol. 19. - pol. 20. stol.) a její vyústění:
  - Modernita: akcent na lidskou individualitu jako základní hodnotu evropské kultury
  - V jejím průběhu se hovoří o selhání evropského paradigmatu a krizi evropské kultury (viz výše)
  - Pokusy o překonání dualismu subjekt-objekt (*Whitehead, 1970, s. 33: „Žádnou entitu nelze abstrahovat od univerza a žádná entita nemůže být zbavena vlastní individuality.“*)
  - 2 principy:
    - Globální zodpovědnost lidstva
    - Předpokladem je svobodná individualita

Východiska soukromého práva/Historický typ společnosti

- Postavení jednotlivce ve společnosti
- Koncept výchozího majetkového vztahu/výchozí podoba vlastnictví
- Výchozí typ odpovědnosti
- Cíle právní regulace/Pojetí spravedlnosti

Východiska soukromého práva/Historický typ společnosti	Postavení jednotlivce ve společnosti	Koncept výchozího majetkového vztahu/výchozí podoba vlastnictví	Výchozí typ odpovědnosti
<p>Prvobytně pospolná společnost/matriarchát/ neolitická civilizace typu Tripoli-Kukuteni 5500-2750 př.n.l. (též Ovidius, Kosmas).</p> <p>Typ řízení spol.: Vztahy existenční závislosti v rodině-rodu-kmeni..; neformální autorita, matriarchát- stařešinství Zápatí prezentace</p>	<p>Jedinec existenčně integrován v rodu Jedinec podřízen celku/vůli rodu/tradici a zvykům-soubor povinností a omezení Mezi jedinci rovnost Absence konfliktů</p>	<p>Neexistoval výraz pro „mé“ (neexistence soukromého vlastnictví) Podpora produkčního (nikoli přivlastňovacího) způsobu hospodaření Nesprávně nazýváno „občínové vlastnictví“</p>	<p>Primární odpovědnost jedince vůči rodu a jedince vůči jedinci skrze pravidla rodu</p>

Východiska soukromého práva/Historický typ společnosti	Postavení jednotlivce ve společnosti	3Koncept výchozího majetkového vztahu/výchozí podoba vlastnictví	Výchozí typ odpovědnosti
Antická společnost typu řeckých městských států (Typ řízení společnosti: demokracie-tyranie)	Jedinec podřízen obci/přímo se podílel na správě obce Nerovnost- otroctví Systém osobní závislosti	Jedinec - obec	Vzájemná odpovědnost Existenční odpovědnost obce a vůči obci (ohrožení-Socrates)

Východiska soukromého práva/Historický typ společnosti	Postavení jednotlivce ve společnosti	Koncept výchozího majetkového vztahu/výchozí podoba vlastnictví	Výchozí typ odpovědnosti
Antická společnost římského typu (Typ řízení společnosti: demokracie - (omezená) autokracie)	System osobní závislosti (otroci, klienti) Postavení zal. na systému privilegií (<i>caput</i>) osobní nerovnost -různost statusů; mezi nositeli téhož statusu (dílčího) dílčí rovnost (smluvní právo)	Majetková způsobilost je součástí systému privilegií (<i>quiritský</i> vlastník) V klasickém období: prétorské uplatnění ekvity ke zmírnění absolutního postavení vlastníka	Ve vztazích osobní závislosti původně neodpovědnost (<i>ius vitae ac necis</i>) Ve vztazích osobní nezávislosti (sousedé, smluvní strany) původně neodpovědnost (<i>ius abutendi</i>), právo škodit

Východiska soukromého práva/Historický typ společnosti	Postavení jednotlivce ve společnosti	Koncept výchozího majetkového vztahu/výchozí podoba vlastnictví	Výchozí typ odpovědnosti
Středověká společnost (Typ řízení společnosti: boj o určování vývoje mezi světskou a církevní mocí)	Hierarchizace postavení Hierarchická závislost-podřízenost Vrchol božská moc Mezi nositeli téhož statusu, ale omezeně i různého - směna založená na	Svrchovaný vlastník Bůh Teorie děleného vlastnictví (<i>dominium directum-dominium utile</i>)	Odpovědnost vyššího v hierarchii vůči svým poddaným Odpovědnost nižšího vůči svému lennímu pánu/vrchnosti

Východiska soukromého práva/Historický typ společnosti	Postavení jednotlivce ve společnosti	Koncept výchozího majetkového vztahu/výchozí podoba vlastnictví	Výchozí typ odpovědnosti
Kapitalismus (někdy odlišována burž.- kapit. společnost) (Typ řízení společnosti: liberalismus-imperialismus)	Primární postavení jedince Formální svoboda formální rovnost Princip soutěže Faktická nerovnost	Vývoj od absolutní povahy vlastnického práva - k sociálnímu prvku - nástrojem řešení extrémů ekvita	<u>Liberální stát:</u> Odpovědnost jedince za sebe sama (promítnuto i do struktury PO), neodpovědnost celku za sociální postavení jedince. Komutativní spravedlnost.

Východiska soukromého práva/Historický typ společnosti	Postavení jednotlivce ve společnosti	Koncept výchozího majetkového vztahu/výchozí podoba vlastnictví	Výchozí typ odpovědnosti
Socialismus (Typ řízení společnosti: centrálně řízený vývoj)	Primární role společnosti, která by měla fungovat v zájmu jedince Jedinec podřízen zájmu společnosti - ta by měla sledovat (průměrný) zájem jedince	Primární postavení spol. vlastnictví. Sekundární postavení vlastnictví dílčích celků (družstevní) Garantovaná majetková práva ryze osobní a spotřební povahy (vlastnictví-osobní-družstevní)	Primární odpovědnost jedince vůči celku Distributivní odpovědnost celku vůči jedinci

Východiska soukromého práva/Historický typ společnosti	Postavení jednotlivce ve společnosti	Koncept výchozího majetkového vztahu/výchozí podoba vlastnictví	Výchozí typ odpovědnosti
Nový model ? (Typ řízení společnosti: oslabené politické řízení - spontánní vývoj, pragmatismus, dominance globálních ekonomických/finančních korporací)	Stále více určující postavení jedince v síťových vztazích Participativní společnost	Sdílené vlastnictví (informace) Vlastnictví k nemotným statkům (beztížná ekonomika) Ovládnutí kultury jako celku majetkovými vztahy	Síťová odpovědnost za: -Fungování sítě, -z toho plyne fungující jednotlivec Odpovědnost za budoucnost lidstva ??

Periodizace společnosti z pohledu cílů právní regulace/podoby spravedlnosti

Historický typ společnosti	Cíle právní regulace/Pojetí spravedlnosti
Prvobytně pospolná společnost	Zachování rodu/distributivní spravedlnost/odplata
Antická společnost řeckého typu	Dominance obce
Antická společnost římského typu	Dominance obce - individuální spravedlnost
Středověk	Partikulární
Kapitalismus	Formální
Socialismus	Sociální
Nový model	Formální - sociální výraz participativní společnosti = spravedlnost přístupu